

Semantica verbului *a mânca* în limba română

Monica BILAUCA

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Abstract: In an attempt to investigate a series of phraseological structures concerning *alimentation*, we will describe the Romanian mentality on nutrition and we will comment on the implications of the metaphorical use of such structures in relation to the general knowledge about humankind. The phrasemes in our corpus were selected from phraseological dictionaries and from Iuliu Zanne's *Proverbele românilor*. Although it is common knowledge that phraseology represents the untranslatable side of any language, we will focus on identifying common patterns of representation and on providing our own gloss on the divergent mentality within the Neo-Latin culture, along with the cultural or linguistic stock that generated the phrasemes.

Keywords: *phraseology, Romance languages, universals of thought, nutrition.*

0. Locul pe care hrana îl ocupă în viața unei societăți poate fi evaluat cu rezultate profitabile și prin analiza unor structuri fixate în limbă, cunoscute sub numele de frazeologisme, care au capacitatea de a ilustra, prin mesajul validat de timp, „nevoia de comunicare, de observare și de ridicare în plan conceptual a obiectelor și împrejurărilor contemplate” [Gheorghe, 1986:13]. Pornind de la observația formulată de Traian Herseni, potrivit căreia „limba, atât ca sistem simbolic pentru întreaga cultură, cât și ca model pentru vorbire, s-a născut tot din viață și este menită să înlesnească viața” [Herseni, 1975:41], lucrarea de față, centrată pe investigarea unor nuclee frazeologice referitoare la acțiuni ce trimit la alimentație urmărește, pe de o parte, să descrie concepția românilor despre alimentație, și pe de altă parte, implicațiile utilizării metaforizate ale unor astfel de structuri în ceea ce privește cunoașterea generală a omului. Având în vedere că materialul analizei noastre reprezintă, după cum afirma Mihai Eminescu, „adevărata bogăție a unei limbi [...], care îi conferă fizionomie proprie” [*Opere*, 1980:487], vom încerca să formulăm observații în ceea ce privește categoria numită de Stelian Dumistrăcel, *universalii frazeologice* [Dumistrăcel, 2010:199-212], adică acele tipare comune de reprezentare și diferențele de mental în spațiul romanic, eventual înregistrarea fondului cultural care le-a generat. Sursa de material se constituie din frazeologisme, termen general prin care cuprindem expresii, locuțiuni, proverbe, zicători, înregistrate în dicționarele de profil și în lucrarea lui Iuliu Zanne, *Proverbele românilor*.

1. Lexemul de bază din structura expresiilor investigate provine, din punct de vedere etimologic, din latinescul *manducare* („a îmbuca, a mânca lacom, a hăpăi”, cu referire la animale), termen utilizat inițial, după Carlo Tagliavini [Tagliavini, 1977:136-137], mai ales de autori de comedie, apoi preluat, cu referire la actul uman al hrănirii, de limbile română, italiană (v. italian *manicare, manducare*, apoi *mangiare*), franceză (*manger*). Alte limbi romanice (spaniolă, portugheză) folosesc compusul latinescului *edēre, comedēre*, a cărui semnificație inițială trimitea la actul uman al hrănirii.

1.1. Ca observație liminară în ceea ce privește materialul investigat, putem afirma că aceste jocuri de cuvinte, multe dintre ele metaforizate, care au la bază frecvent imagini incompatibile cu logica sau cu realitatea, deci greu de decriptat, câștigă și impun prin experiența comună cunoscută de utilizatori și prin caracterul insolit al formei. Acest fapt certifică ceea ce Elena Slave remarca în ceea ce privește materialul metaforic al limbii române, în care se evidențiază „gruparea metaforelor în jurul unui nucleu clar conturat, acela al sferei semantice care caracterizează trăsătura [+ uman] [...] se poate spune că există o tendință generală de antropomorfizare a limbajului metaforic în ansamblu” [Slave, 1991:260].

1.1.1. În ceea ce privește paradigmele de semnificare pe care le generează construcțiile ce au în structură verbul „a mânca” în limba română, acestea reflectă, în funcție de termenii selectați, mai multe direcții. Astfel, o categorie bine reprezentată este cea în care sunt antrenate cuvinte-semnal, aparținând câmpului semantic al părților corpului, cele mai multe structuri fiind marcate negativ în privința conotației, având întrebuintare familiară sau populară, în care actul de „a mânca” este perceput, de cele mai multe ori, ca imagine a „asumării” [Savin, 2011:118]. Din punct de vedere gramatical, se observă că verbul este însoțit de complementul obligatoriu postpus sau anticipat printr-o formă atonă: *a mânca bojocii (cuiva)* „a exaspera”, *a mânca coaste prăjite* (fam.) „a nu mânca nimic”; *a mânca (cuiva)* sau *a-și mânca capul* (ivr.) „a (se) distruge”; *a mânca pumni* (sau *palme, bastoane* etc.) „a fi bătut”, (fig.) „a fi aspru certat”; *a-l mânca spinarea* sau *pielea*, (pop.) *cojocul* (pfm.) „a se comporta ca și cum ar cere să fie bătut”; *a-l mânca mâna* (sau *palma*) (pfm.) „a fi dornic, nerăbdător să bată pe cineva”; *a-l mânca tălpile* (pfm.) „a nu avea astâmpăr să stea într-un loc”; *a-i mânca inima* (sau *sufletul cuiva*) (pfm.) „a necăji pe cineva peste măsură”. Excepție fac câteva expresii, cu corespondente similare în limbile romanice și neromanice, care fac referire, după Petronela Savin, la „situații simbolice de antropofagie” [Savin, 2011:179], ce reflectă, același tip de comportament și de raportare la realitate: *a mânca* (sau *a înghiți, a sorbi pe cineva*) *cu ochii* (sau *din ochi*) sau *a pierde* (sau *a prăpădi*) *pe cineva din ochi (de drag)* (pfm.) „a ține foarte mult la cineva sau la ceva”; *a mânca* (sau *a înghiți ceva și*) *cu ochii* (fam.) „a-i plăcea foarte mult o mâncare”; fr. **manger (qqn) les yeux**, it. **mangiare/divorare con gli occhi/sguardo** (qcn). De altfel, termenul „ochi” este prezent și în alte structuri, marcate semantic pozitiv sau negativ, în funcție de timpul verbal utilizat, topica, registrul stilistic: *Mânca-ți-aș ochii* sau *mânca(-mi)-te-aș* (pfm.) „propoziții incidente, prin care vorbitorul își exprimă afecțiunea față de persoana căreia i se adresează, căutând să-i câștige bunăvoința” (DLR, VI/9).

1.1.2. Reflexe lingvistice depreciative sunt dezvoltate și de sensurile expresiilor în care imaginarul alimentar este unul specific rural, cuprinzând, în general, produse din alimentația cotidiană (borș, ceapă, praz, labe de pui), neapreciate din cauza lipsei de valoare nutritivă: *a mânca o acritoare* (îvp.) „a mânca bătaie”; *a mânca borș* (fam.) „a minți”; *a mâncat turta, dar a rămas cârpătorul* „se spune despre cineva care neagă un fapt, în ciuda evidenței”; *a mânca o ceapă degerată* (pop.) „a nu reuși”; *a mânca coaste prăjite* (fam.) „a nu mânca nimic”; *a mânca pâine degeaba* (pfm.) „a nu-și merita mâncarea”; *a mânca o ceapă degerată* (reg.) „a nu izbuti într-o afacere, a nu duce la bun sfârșit o misiune”; *a mânca numai picioare de găină* „a fi mincinos și flecar”, cu varianta din registrul popular *a mânca labe de pui* (pop.) „a purta vorba dintr-un loc în altul; a fi indiscret”; *a mânca borșul (sau asmațuchi, calupul, lumânarea, mucul, schimbeaua, șofranul) cuiva* (reg.) „a se păcăli”; *a mânca praz (sau borș, haram, rabat, ciuperci)* (pfm.) „a minți”; (*parcă*) *a mâncat bureți (sau ciuperci, ceapa-ciorii, laur, mășalar)* (pfm.) „parcă e nebun”.

Fundamental pentru stabilirea sensului frazeologismelor în discuție este termenul selectat, marcarea tipului de alteritate făcându-se după trăsăturile acestuia. Astfel, sunt conotate negativ structuri care fac trimitere la simțuri precum gustul iute sau la produse lipsite de valoare nutritivă: *Părinții mănâncă aguridă și copiilor li se strepețesc dinții* „unii greșesc și alții pătimesc” (Ier., 31, 29-30, Iez. 18, 2-3), având corespondente în limbile italiană (**Tal susina mangia il padre che allega i denti al figliuolo, Tal uva mangia'padre, ch'al figliuolo allega i denti**), portugheză (**Uns comen os figos, a outros rebenta-lhes a boca**), spaniolă (**Uno come la fruta aceda, z otro tiene la dentera, Unos comen el agraz y otros tienen la dentera**), mai puțin în franceză, lipsă pusă de Gabriel Gheorghe pe seama „extinderii exprimării directe, în dauna exprimării alegorice, plastice, pe măsura tehnicizării vieții” [Gheorghe, 1986:92-93]; *Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase* „se zice pentru cei ce n-au rușine de faptele lor cele netrebnice” (Zanne, P, IV, 168), *Cine nu mănâncă usturoi, nu-i miroase gura* „pentru omul corect” (Zanne, P, IV, 438), *Cine mănâncă numai ceapă dă mâna cu vântul* „cine e prins, greu se dezvinovățește” (Zanne, P, III, 528), *a mâncat borș* „s-a păcălit, a pățit-o” (Zanne, P, III, 428), *a mânca la ciuperci* „a nu mânca nimic”, *doar n-am mâncat ciuperci* „nu sunt nebun să fac cutare lucru”, *parcă a mâncat numai ciuperci fripte* „e slab, fără sânge în obraz” (Zanne, P, III, 527-528), *a mânca o ceapă degerată* „a nu duce la bun sfârșit ceva” (Zanne, P, III, 518), *a mânca asmațuchi* „a se păcăli” (Zanne, P, III, 450), *Cine vrea să mănânce miezul trebuie mai întâi să spargă coaja* „un lucru bun cu greu se dobândește” (Zanne, P, I, 226).

Marcate pozitiv sunt expresiile *și-a trăit traiul, și-a mâncat mălaiul* „se spune despre cineva sau ceva care a îmbătrânit, s-a învechit, s-a uzat” (DLR, VI/3), în care Zanne glosează ca semnificație „a trăit și a văcut, nu e păcat să moară; a îmbătrânit, nu mai e bun de nimic; a murit”, aducând ca motivație faptul că „altă dată, în timpuri vechi, pe vremea deselor năvăliri și a foametei, cei tineri trimiteau ca să moară în pădure și în codrii seculari, pre cei bătrâni și istoviți, cari nu puteau lua parte la războiu și la muncă, dându-le drept provisie câte un mălaiu ca să-l mănânce. Când se isprăvea mălaiu, trebuia să moară românul. Atâta era viața lui, cât

ținea acel mălaiu” (Zanne, P, III, 600). Zanne glosează și alte expresii marcate pozitiv, cu sinonimele lui *mălai*, *mămăligă*: *Decât să mănânc mămăligă cu unt, / Și să mă uit în pământ; / Mai bine mănânc pâine cu sare / Și să mă uit la el (ea) ca la soare* „în căsnicie să cauți dragoste, iar nu avere” (Zanne, P, III, 607). Metaforă a lipsei de valoare, în baza trăsăturilor produsului în discuție stau expresiile: *Stai (sezi), mămăligă, să te mănânc* „se spune, în ironie, la adresa unui om leneș” (Zanne, P, III, 606), *Am avut noroc cu terciul, că mănăcăm mămăligă goală* „în bătaie de joc, despre o masă proastă” (Zanne, P, VI, 144).

Registre similare de semnificare în care este antrenat verbul *a mânca* au ca lexem alți termeni referitori la alimentație (pâine, lapte, brânză, unt, carne, friptură): *Mai multă pâine mănâncă cu miere decât cu oțet* (Zanne, P, IV, 53), *a mânca pâinea și sarea cuiva* „a fi primit la casa cuiva, a se folosi de binefacerea cuiva” (Zanne, P, IV, 58), *a mânca pâine și sare* (cu cineva) „a trăi împreună” (Zanne, P, IV, 59), *Și un nebun mănâncă nouă pâini, dar e mai nebun cine i le dă* (Zanne, P, IV, 43), *Gândește că numai el mănâncă pâine, iar alții paie* (Zanne, P, IV, 51), *Mănâncă pită, mănâncă pere, Locul pitei tot nu piere* (Zanne, P, IV, 82), *Mănâncă brânză cu mămăligă goală* (Zanne, P, III, 487), *Cine umblă udișor / Mănâncă unțisor* „cel ce-și dă osteneala, în viață are toate cu îndestulare” (Zanne, P, IV, 161), *Laudă fasolea și mănâncă carnea* „pentru cei care, între două sau mai multe lucruri, laudă pe cel mai prost” (Zanne, P, III, 509), *Altul (unul) ține frigerea și altul mănâncă friptura* „unul lucrează și altul se folosește” (Zanne, P, III, 566).

1.1.3. Frecvent, actul hrănirii reprezintă o metaforă ce servește pentru cunoașterea omului, iar instrumentele, reprezintă, de obicei, recipiente, cu valoare simbolică pentru prezentarea unor situații de viață, cu corespondente în limbile romanice: *a mânca dintr-o strachină (cu cineva)* (fam.) „a fi de aceeași vârstă sau de aceeași condiție socială (cu cineva)”; *a mânca dintr-un taler cu cineva* „a trăi împreună cu cineva” (Zanne, P, IV, 133), *Amândoi mănâncă dintr-un blid* „prieteni la cataramă”; *Amândoi se sporcă dintr-un blid* „prieteni la cataramă”; „se zice mai ales pentru cei răi și stricați” (Zanne, P, III, 478), *Cine vrea să mănânce aibă lingure* „când apuci să faci ceva, să fii pregătit cu cele necesare” (Zanne, P, X, 224), *Trebuie să mănânci un car cu sare cu cineva ca să-l poți cunoaște* „cu greu poți cunoaște bine gândurile cele mai ascunse ale unui om” (Zanne, P, IV, 105), *a mânca din nouă cuptoare* „se spune despre un om care a umblat mult și care a văzut și știe multe”; *Cu cei mari nu mânca cireșe, nici nu te trage de degete*, cu varianta *Nu mânca cu domnii cireșe dintr-un blid, că-ți aruncă sâmburi în ochi*, *Cine mănâncă cu domnii dintr-un blid, în fine cu oasele îi aruncă în obraz (ochi)* „cei care se asociază cu cei mari pot avea de suferit, în caz de eșec trebuind să plătească oalele sparte”, având corespondentele: în franceză: **Ne mange pas de cerises avec les grands (ils t'en jetteraient la queue au visage)**, italiană (**Non è buono mangiar ciliege co'signori**), portugheză (**Com teu amo não jogues as peras, porque ele come as maduras e deixa-te as verdes**), spaniolă (**Ni en burla ni en veras, con tu amo (señor no) partas peras**).

Mai mult, imaginile ce au la bază situații reale sau imaginare servesc la caracterizarea fizică sau morală a individului: *a-și mânca de sub unghii (sau de sub unghie, de sub tălpi, de sub dânsul)* (pfm.) „a fi foarte zgârcit”; *Îi mănâncă căinii (sau rațele) din traistă (sau din buzunar)* (pfm.) „se zice despre un om mic de statură (pfm.) se zice

despre un om prost, bleg”; *a fi mâncat pâine (sau pită) din multe cuptoare sau a fi mâncat (mai) multe paști (sau mai mulți crăciuni decât cineva)* (pfm.) „a fi mai bătrân, a fi cu mai multă experiență”; *a mânca numai picioare de găină* „a fi mincinos și flecar”; *a mânca labe de pui* (pop.) „a purta vorba dintr-un loc în altul, a fi indiscret”; *a mânca de-a gata* (pfm.) „a profita de munca altuia”; *a mânca praz (sau borș, haram, rabat, ciuperci)* (pfm.) „a minți”; (*parcă*) *a mâncat bureți (sau ciuperci, ceapa-ciorii, laur, măsălar)* (pfm.) „parcă e nebun”; *a mânca lut și pământ* (reg.) „a tăgădui cu încăpățănare”; *a mânca piatră* (pfm.) „a răzbi toate greutatețile”; *a mânca (cuiva) sau a-și mânca (cu cineva sau cu ceva) viața sau zilele, tinerețile, norocul etc.* „a(-și) irosi existența”; *a-i mânca inima (sau sufletul cuiva)* (pfm.) „a necăji pe cineva peste măsură”; *a-și mânca credința sau omenia, lefteria*, (reg.) *leanca* (pfm.) „a-și pierde prestigiul, cinstea”, *a crede că tot ce (sau toate câte) zboară se mănâncă* „a-și imagina că se poate obține orice, a fi naiv”, *a mânca ca greul, cu ochelari* (rar) „se zice despre cineva foarte zgârcit la mâncare”.

1.1.4. O categorie bine reprezentată este cea cu sens de superlativ absolut și are la bază termeni de comparație desemnând elemente aparținând mediului rural (omizi, căpușe, lup, furnică etc.), fixați mai ales în forma de singular: *a mânca ca omizile* (pfm.) „a mânca foarte mult”; *a mânca ca o furnică (sau ca furnicile)* „a mânca foarte puțin”; *a mânca ca o căpușă* (pop.) „a mânca mult”; *a mânca cât (sau ca) un lup (sau cât patru, cât șapte, cât un turc din cei calici, ca o căpușă, ca o lăcustă, ca un popă, ca diacul de pomene, de parcă n-a văzut fir verde)* (pfm.) „a mânca mult și cu lăcomie”; *a mânca ca o pasăre (sau ca o vrabie)* (pfm.) „a mânca foarte puțin”; *a mânca ca prigoria* „a mânca foarte puțin”. Uneori, termenul comparat este unul imaginar: *a bea (sau a mânca) ca o scorpie* „a bea (sau a mânca) foarte mult, cu lăcomie”, *a mânca vântul* (trs.) „a fugi cu o viteză foarte mare”.

Alte structuri din această categorie sugerează gradul mare de intensitate prin exploatarea efectului de surpriză sugerat de imagini imposibile ale actului hrănirii, care nu sunt străine de umorul involuntar, al căror sens este decodat de cele mai multe ori cu ajutorul contextului: *a bea apă clocotită și a mânca foc* (înv.; d. cai) „a fi foarte iute”; *a mânca foc (sau jăratie)* (pfm.) „(d. cai) a fi foarte iute”; *a mânca nori de...* (pfm.) = „a fi extraordinar de...”; *a mânca pământ de durere* (reg.) „a suferi peste măsură”; *a fugi (sau a alerga) mâncând pământul (sau de mănâncă pământ ori pământul)* sau *a mânca pământ (ori pământul) (fugind sau alergând)* (pfm.) „a fugi foarte repede, în mare goană”; *a mânca în târgul (sau în satul) lui Cremene (sau în codru)* (pfm.) „a mânca fără socoteală”.

1.1.5. Sub semnul unor obiceiuri și credințe ce conservă imagini ale violenței primare, din seria expresiilor: *a mânca carne de (sau din) om* „se spune despre un om rău, crud”, *a mânca fript pe cineva* „a-l învinge, a-l nimici, a-l pierde” (Zanne, P, III, 635), face parte și expresia *a-ți face de cap* „a-ți pune capul în primejdie, a face ceva care-ți poate primejdi viața; a face «blestemății», a avea o purtare reprobabilă, prilej cu care discută motivația construcției [Dumistrăcel, 2001:75-77], *a mânca capul cuiva* „a-i face de petrecanie, a-l pierde, a-l omori”. Trimiterea se face, după autor, la o posibilă „vânătoare de capete”, obicei practicat de secui, menționați în diverse documente ca autori ai unor astfel de fapte. Reținem, cu aceeași semnificație expresiile: *a mânca pe cineva de viu* „a ucide, a omori”, cu corespondente în limbile romanice: **il veut le manger tout cru, à quelle sauce serons-nous mangé?**, în

italiană, **mangiarsi vivo**, **mangiarsi in insalata** (qcn), **mangiarsi in un bucone** „a învinge cu ușurință pe cineva” sau *i-a mâncat cioara colacul* „a murit”, *a mânca cuiva coliva* „1. a dori moartea cuiva. 2. a omori pe cineva”; *a-i mânca colacul* (sau *colacii, coliva*) *cuiva sau a-i mânca (cuiva) din colivă* (pfm.) „(de obicei în imprecății) a vedea mort pe cineva. (pfm.) a omori”. Marcată temporal [Dumistrăcel, 2011:108] este și construcția: „Dacă n-au pâine, să mănânce cozonac”, prin care se „ridicelizează persoanele naive, cu păreri și mentalități complet desprinse din adevărurile vieții, de simțul realităților” cu trimitere la replica ducesei de Polignac cu ocazia marii revoluții franceze: „Ce neghiob e poporul acesta, care vrea neapărat pâine, când ar putea să-și cumpere cozonaci” [Berg, 1995:84].

Tot sub semnul agresivității, motivate de incapacitatea de a ieși „de sub incidența fricii de a fi pradă” stau o serie de expresii ce reflectă „punerea în relație a oricărui element generator de angoasă cu imaginea actului de a fi mâncat” [Savin, 2011:124] stau și expresiile: *mâncat de boli* „distrus, măcinat”, *a fi mâncat de urât, de necaș etc.* (vezi DLR, VI, 9); *a mânca sau a înghiți (o) papară sau papara (cuiva)* „a mânca bătaie de la cineva, a fi învins, a fi aspru certat”; *a mânca o salată* „a suferi o muștrare, a fi zdrobit în bătaie”; *a primi (sau a încasa, a mânca) (o) săpuneală* „a fi aspru dojenit, certat, criticat”; *a mânca sfântul* (cuiva) (reg.) „a cuminti pe cineva dându-i o bătaie”; *a mânca săceală* (reg.) „a primi bătaie”; *a mânca bătaie* (sau *trânteală, chelșăneală* etc.) „a fi bătut (pex.); a fi învins într-o luptă, la o întrecere, la un joc de societate etc.”; *Îl face de mănâncă și mere pădurețe* „a-l sili la neascultare” (Zanne, P, III, 635).

Prezența diatezei reflexive, în care, de obicei, subiectul și obiectul acțiunii este omul imprimă intensitate construcțiilor și „demonstrează faptul că forma totală de asumare a agresiunii față de propria persoană este îngurgitarea simbolică a mărcilor sinelui” [Savin, 2011:125]: *a-și mânca din carne* (sau *carnea de pe el*) „se zice despre un om rău, crud”, *a-și mânca* (cu cineva sau cu ceva) *viața (zilele, tinerețile, norocul etc.)* „a-și irosi existența, a-și distruge viața (zilele, tinerețile)”, *a se mânca cu lucrul* „a se chinui, a se speti muncind” (DLR, VI/9), *a-și mânca averea* (sau *bani, aurul*) *cu lingura* (pfm.) „a cheltui fără măsură. (pfm.), a fi foarte bogat”.

2. În ceea ce privește preluarea în textul jurnalistic a unor expresii care aparțin câmpului semantic în discuție, se observă, la nivel tehnic, că termenul modificat este mai rar verbul, și mai frecvent se întrebuițtează termeni care aduc informații noi și confirmă, de cele mai multe ori, validitatea mesajului și convingerile cititorilor. Asistăm, de fapt, la o replică în ceea ce privește suprasaturația față de forme clișeizante, pe care limbajul publicistic, deschis inovării, le transformă, prin mecanisme retorice, în adevărate turnuri de ingeniozitate, frecvent ritmate, cu evidentă intenție ludică, care variază de la cea de tip rudimentar până la performanță elocutională. Efectul acestei strategii de comunicare, care mizează pe prestigiul enunțului, rezultă din caracterul atractiv al unor astfel de construcții și proliferarea acestora mai ales în titluri de articole, și nu sunt străine și de posibile intenții manipulatorii. „Nu tot ce nu zboară *nu se mănâncă*” (AC, nr. 11/2007, p. 10), față de „*Nu tot ce nu zboară se mănâncă*”; „Ce naște din *găină, reveriță mănâncă*” (AC, nr. 24/2007, p. 28), față de „*Ce naște din pisică, șoareci mănâncă*”; Ce naște din *ciară, pisica mănâncă*. (AC, nr. 28/2010/p. 6), Unii *mănâncă*, deci există.

(nr. 28/2011/p. 22), *Calculatorule, mănânci ovăz?* (AC, 49/2001/ pag. 24); „Să vezi, să mănânci și să nu Crazy” (AC, nr. 24/2007, p. 18), față de „Să vezi și să nu crezi”; „Spune-mi ce haină porți, ca să-ți spun ce mănânci” (AC, nr. 5/2007, p. 28).

3. Analiza construcțiilor având ca lexem de bază verbul „a mânca” confirmă faptul că ne aflăm la nivelurile *personal* și *impersonal* al limbii, în care „graiul de toate zilele, după o concepție empirică bine conturată, înregistrează mai mult abaterile de la normele comportamentale, decât normele înseși, iar prin abateri, mai mult pe cele negative, ca fiind cele mai supărătoare și deci mai perceptibile decât cele pozitive, deci conforme cu așteptările și idealurile. Limba deci nu înregistrează realitatea așa cum este ea, ci după criterii sociale foarte complexe, care izvorăsc din structura însăși a societății căreia îi aparține” [Herseni, 1975:106].

În ceea ce privește creativitatea ludică și intenția de comunicare, se observă că doza de încărcătură subiectivă vizează mai ales zona violenței și se realizează, la nivel formal, în enunțurile canonice, prin termeni aparținând, de obicei, registrului familiar. În textul jurnalistic, asistăm la atragerea, cu efect de insolitare, a unor termeni cu valoare simbolică, fapt care conduce la o mai mare implicare subiectivă.

BIBLIOGRAFIE

*** 1980. *Opere*, IX, București

Berg, I., 1995. *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, București, Editura Saeculum

Dumistrăcel, Stelian, 2001. *Până-n pânzele albe. Expresii românești. Biografii-motivații*, ediția a II-a, revăzută și augmentată, Iași, Editura Institutul European

Dumistrăcel, Stelian, 2011. *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*. Ediția a doua, cu un supliment de analiză din perspectivă pragmatică, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus

Gheorghe, Gabriel, 1986. *Proverbele românești și proverbele lumii romanice*, Editura Albatros, București

Herseni, Traian, 1975. *Sociologia limbii*, București, Editura Științifică

Savin, Petronela, 2011. *De gustibus disputandum... Frazzeologia românească privitoare la alimentație*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”

Slave, Elena, 1991. *Metafora în limba română*, București, Editura Științifică

Tagliavini, Carlo, 1977. *Originele limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică*, versiune românească îngrijită și coordonată de Alexandru Niculescu, traducere de Anca Giurescu și Mihaela Cârstea-Romașcanu, București, Editura Științifică și Enciclopedică

Zanne, Iuliu, 1895. *Proverbele românilor*, vol. I, III, IV, X, București, Editura Librăriei Socec

Articole

Stelian Dumistrăcel, 2010. *Universalii frazeologice și frazeologie în dicționare*, în *Lucrările celui de al III-lea Simpozion Internațional de lingvistică*, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Universității din București, p. 199-212.

Sigle

AC – „Academia Cațavencu”, București